ZESZYTY NAUKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ 1982
Seria: ENERGETYKA z.80 Nr kol. 715

Andrzej DUBROWSKI,
Andrzej MISIEWICZ

WSTĘPNE BADANIA ODPORNOŚCI MATERIAŁÓW KONSTRUKCYJNYCH NA EROZJĘ PYŁOWĄ

Streszczenie: Przedstawiono metodę pomiaru oraz wyniki badań zużycia wybranych materiałów konstrukcyjnych poddanych działaniu zapylonego czynnika gazowego. W oparciu o uzyskane dane obliczono charakterystyczne wielkości materiałowe decydujące o odporności erozyjnej.

1. WSTĘP

Jedynie niewielką ilość pracujących w przemyśle wentylatorów traktować można jako maszyny przetłaczające czysty czynnik gazowy. W większości przypadków czynnik roboczy zanieczyszczony jest pyłami powstającymi w wyniku określonych procesów technologicznych, przy czym zapylenie zmienia się w szerokich granicach dochodząc np. w hutnictwie metali kolorowych do 50 g/m^3 [1]. Obecność fazy stałej o różnych właściwościach mechanicznych, różnej granulacji i własnościach chemicznych wchodzącej w kontakt z elementami układu przepływowego wentylatorów, jest powodem nieraz bardzo znacznego skrócenia okresu pracy wentylatora. W ramach prowadzonej w Instytucie Maszyn i Urządzeń Energetycznych Politechniki Śląskiej pracy naukowo-badawczej dotyczącej erozji wentylatorów wynikła konieczność doświadczalnej weryfikacji wybranej teorii zużycia erozyjnego, a w przypadku jej potwierdzenia zbadanie odporności erozyjnej wybranych materiałów konstrukcyjnych stosowanych powszechnie w budowie wentylatorów. W pracy przedstawiono wybrany model procesu zużycia, opis stanowiska badawczego oraz systematykę i wyniki badań doświadczalnych.

2. MODEL ZUŻYCIA

W wyniku szerokiej analizy danych literaturowych [1, 4, 5] przyjęte do obliczeń praktycznych energetyczny model skutków zużycia opracowany przez J.G.A.Bittera w pracy [2], a zaproponowany wcześniej przez K.Wellingera i Uetza. W przyjętym modelu zużycie całkowite rozpatruje się jako sumę dwu rodzajów zużycia:

- deformacyjnego (kruchego),
- za pośrednictwem skrawania (plastycznego).

Erozja deformacyjna odgrywa zasadniczą role w przypadku erozji materiałów kruchych przy występowaniu dużych kątów napływu strumienia zapylonego cząstkami erodującymi materiał. Erozja plastyczna jest wynikiem "obróbki" powierzchni przez ziarno pyłu padającego pod małym kątem na materiał i wycieranie to (w postaci żłobienia-skrawania) rośnie wraz ze wzrostem własności plastycznych materiału. Teoria Bittera zakłada zdolność materiału wycieranego do kumulowania energii kinetycznej (zawartej w cząstkach zapylonego strumienia) i gromadzenia jej w warstwie powierzchniowej. Przewiduje się istnienie granicznej wartości gęstości tej energii wewnętrznej, po przekroczeniu (lub osiągnięciu) której następuje niszczenie warstwy powierzchniowej materiału. Dla uzyskania zależności określających wartość oceniająca skutki erozji autor [2] wykorzystał teorię St Venanta propagacji fal dźwiękowych przy zderzeniu oraz teorię naprężeń stycznych Hertza, występujących umownie przy zderzeniu sprężystym idealnie kulistej cząstki o sprężystą, a następnie sprężasto-plastyczną płaską powierzchnię. Na tej podstawie wyprowadzono zależności określające wielkości erozji objętościowej:

a) erozja deformująca

$$W_D = \frac{1}{2}\frac{M\,(V\sin\alpha - K)^2}{\varepsilon} \quad \left[m^3\right], \tag{1}$$

b) erozja plastyczna przy sprężystym zderzeniu cząstek W_{C1}

$$W_{c1} = \frac{1}{2}\frac{M\,(V\sin\alpha - K)^2}{\sqrt{V_{\sin\alpha}}}\left[V\cos\alpha - \frac{C(V\sin\alpha - K)^2}{\sqrt{V\sin\alpha}}\right] \quad \left[m^3\right], \tag{2}$$

c) erozja plastyczna przy sprężysto-plastycznym zderzeniu cząsteczek W_{C2}

$$W_{c2} = \frac{1}{2}\frac{M\left[V^2\cos^2\alpha - K_1\,(V\sin\alpha - K)^2\right]}{\varphi} \quad \left[m^3\right] \tag{3}$$

W przedstawionej pracy oparto się na późniejszych pracach J.H.Neilsona i A.Gilchrista [3], którzy otrzymali zależności podobne do zależności (1) - (3) i na ich podstawie opracowali sposób wyznaczenia jednostkowych energii zużycia i w oparciu o wyniki eksperymentu.

Wielkość zużycia całkowitego wyraża się zależnościami:

1. Dla $\alpha \leqslant \alpha_o$

$$W_t = \frac{1}{2}\frac{M\,(V\sin\alpha - K)^2}{\varepsilon} + \frac{1}{2}\frac{M\,(V^2\cos^2\alpha - V_p^{\,2})}{\varphi} \quad \left[m^3\right] \tag{4}$$

2. Dla $\alpha > \alpha_o$

$$W_t = \frac{1}{2}\frac{M\,(V\sin\alpha - K)^2}{\varepsilon} + \frac{1}{2}\frac{M\,V^2\cos^2\alpha}{\varphi} \quad \left[m^3\right] \tag{5}$$

2.1. Sposób wyznaczenia jednostkowych energii zużycia ε i ψ dla materiałów plastycznych

Sposób obliczania wielkości ε i ψ na podstawie wyników eksperymentu określono na podstawie [3], przyjmując szerszy zakres kątów podania cząstek.
Opisany poniżej tok postępowania zilustrowano na rys. 1.

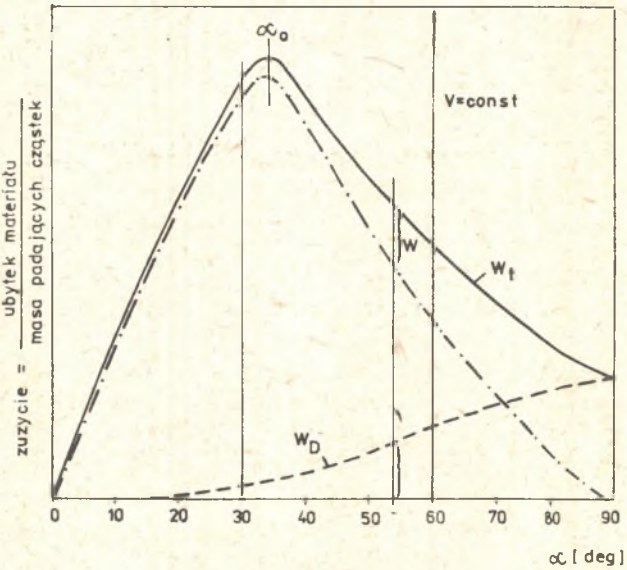

Rys. 1. Przykład wpływu kąta napływu strumienia (α) na wartość wielkości erozji

Na drodze eksperymentu wyznacza się krzywą całkowitego zużycia $W_t=F(\alpha)$ dla ustalonej wartości prędkości V.
Jeżeli krzywa wykazuje lokalne maksimum, wówczas znając wartość erozji dla kąta $\alpha = 90^o$ obliczany jednostkową energią zużycia kruchego ze wzoru:

$$\varepsilon = \frac{1}{2}\,\frac{MV^2}{W_{90^o}} \qquad \left[\frac{kJ}{m^3}\right] \tag{6}$$

Znając wartość ε na podstawie wzoru określającego wielkość zużycia plastycznego:

$$W_D = \frac{1}{2}\,\frac{M\,(V\sin\alpha - K)^2}{\varepsilon} \tag{7}$$

zakładając wartość wielkości $K \approx 0$, wyznaczamy krzywą erozji deformującej $W_D = f(\alpha)$ i nanosimy ją na wykres krzywej $W_t = f(\alpha)$.

Odejmując od siebie obie krzywe otrzymujemy krzywą zużycia plastycznego oraz kąt maksymalnej erozji plastycznej $\alpha_{c\,max}$. Korzystając ze wzoru (2) uzyskano zależność:

$$\frac{\cos\alpha_o}{\sin^{\frac{1}{2}}\alpha_o} = \frac{\cos\alpha_{c\,max}}{\sin^{\frac{1}{2}}\alpha_{c\,max}} = \frac{4}{3}\,\frac{\sin\frac{1}{2}\alpha_{c\,max}}{\cos\alpha_{c\,max}}, \tag{8}$$

pozwalającą określić kąt graniczny α_o, tj. kąt, przy którym składowa pozioma prędkości cząstki przy uderzeniu staje się równa zeru. Dysponując wielkością kąta α_o można na podstawie przebiegu krzywej $W_{c1} = f(\alpha)$ - dla $\alpha > \alpha_o$ ustalić ψ na podstawie zależności:

$$\psi = \frac{\frac{1}{2}MV^2\cos^2\alpha}{W_{c1}} \qquad \left[J/m^3\right] \tag{9}$$

Powtarzając pomiary dla różnych prędkości pyłu uzyskuje się zależności $\varepsilon = f(V)$ i $\psi = f(V)$, które po określeniu wielkości kinematycznych zapylonej strugi stanowią podstawę do określenia wielkości zużycia erozyjnego rozpatrywanych elementów układu przepływowego wentylatorów. W dalszym ciągu artykułu przedstawiano sposób wyznaczania krzywych zużycia całkowitego $W_t = f(\alpha)$ oraz $W_t = f(V)$ oraz wartość jednostkowych energii zużycia ε i ψ otrzymane na podstawie przedstawianego powyżej schematu obliczeń.

3. METODYKA BADAŃ

Badania przeprowadzano na stanowisku skonstruowanym w Instytucie Maszyn i Urządzeń Energetycznych. Schemat stanowiska pokazano na rysunku 2.

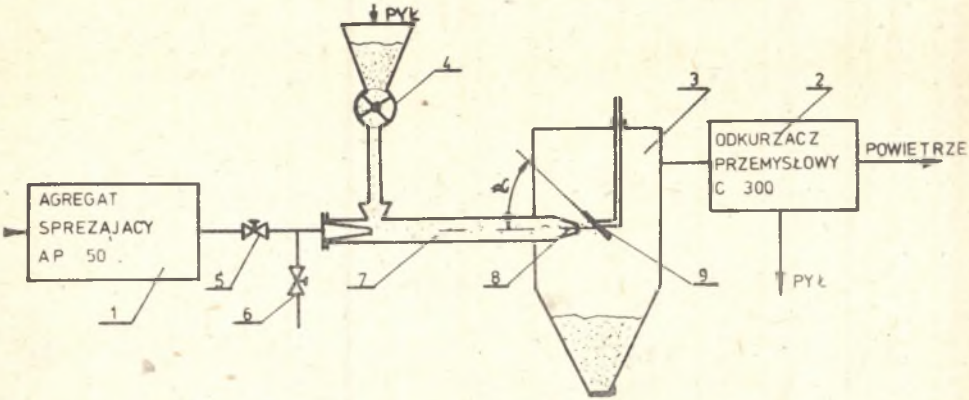

Rys. 2. Schemat stoiska pomiarowego

Stanowisko pracuje w układzie ssąco-tłoczącym (odkurzacz przemysłowy C/300-(2), agregat sprężający AP-50-1). Takie rozwiązanie zapewnia uzyskanie podciśnienia w komorze pomiarowej 3 celem hermetyzacji układu, a także zmianę prędkości powietrza zapylonego w dużym zakresie 50-150 m/s. Regulacja prędkości dokonywana jest zaworami 5 i 6.
Pył podawany jest podajnikiem skrzydełkowym 4.
W układzie eżektorowym 7 pył ulega wymieszaniu z powietrzem i przyspieszeniu do prędkości $V_{cząst.} = V_{pow.}$
Zastosowanie takiego układu pozwala określić prędkość cząstki na podstawie pomiaru ciśnienia całkowitego na wylocie z dyszy 8 i ciśnienia statycznego przy ściance komory, gdzie $V_{pow.} = 0$. Przed wsypaniem pyłu do zbiornika podajnika, rurką spiętrzającą wyznaczano ciśnienie dynamiczne powietrza wypływającego z dyszy, analogiczny pomiar wykonywano po opróżnieniu zbiornika. Równocześnie mierzono ciśnienie statyczne w komorze. W czasie pomiaru na skutek zwiększenia się oporów przepływu w odkurzaczu prędkość uległa zmianie średnio o 6 m/s (na wykresach podawana jest wartość średnia).

Do pomiaru użyto pyłu energetycznego z elektrowni Rybnik o składzie ziarnowym przedstawionym na rysunku 3.

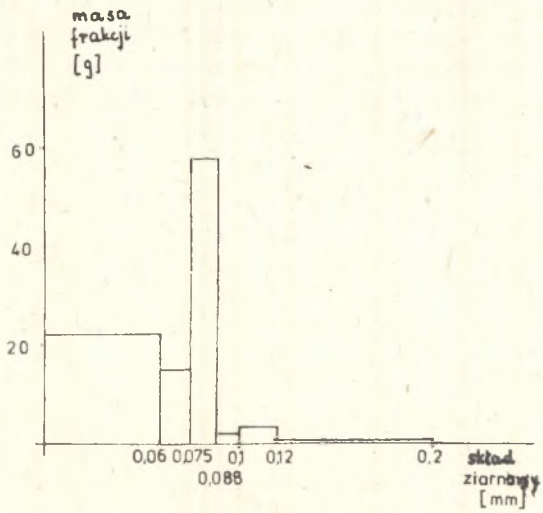

Rys. 3. Analiza ziarnowa pyłu

Celem wymuszenia przed przystąpieniem do pomiaru był podgrzewany do temperatury ok. 60°C.
Temperatura ta zapewniła podczas pomiaru stałą wilgotność pyłu, a zatem i równomierny wydatek podajnika. Do pomiaru brano zawsze stałą ilość pyłu - 250 g.

Wielkość zużycia erozyjnego próbki określano na podstawie dwukrotnego ważenia, na wadze analitycznej, przed i po pomiarze.

4. WNIOSKI POMIARÓW I WNIOSKI KOŃCOWE

Badania przeprowadzono w zakresie kątów $\alpha = 20^{\circ} - 90^{\circ}$ oraz w zakresie prędkości V = 50 - 130 m/s na próbkach ze stali 18 G 2A i stopu aluminium AK 10. W wyniku pomiarów otrzymano rodzinę krzywych $W_t = [f(V)]$, α = const, z których jedną przedstawiono na rysunku 4. Na podstawie tych charakterystyk sporządzono wykres zależności $W_t = [f(\alpha)]$, V = const (rysunek 5) celem wyznaczenia α_{max}. Korzystając z tych wykresów posługując się algorytmem przedstawionym w rozdziale 2, określano zależność jednostkowej energii zużycia $\mathcal{E}$ i ψ od prędkości cząstek (rys. 7). Celem wyznaczenia zakresu zmiany maksymalnego kąta zużycia sporządzono rys. 7, na podstawie zależności $W = [f(\alpha)]$; V = const.
Wszystkie przedstawione wykresy zostały przedstawione w sposób porównawczy dla obu materiałów erodujących, pozwala to określić względne własności erozyjne obu materiałów. Tak na przykład w zakresie mniejszych prędkości zużycie erozyjne obu materiałów jest dla danego kąta prawie równe, natomiast przy kątach zbliżonych do wartości maksymalnej zużycie erozyjne stopu aluminium jest wyraźnie większe. Analizując rys. 6 można zauważyć, że dla AK 10 maksymalny kąt zużycia jest prawie stały i wynosi 28°C, natomiast w przypadku stali 18 G 2A zmienia on się w zakresie od 32°C do 45°C.

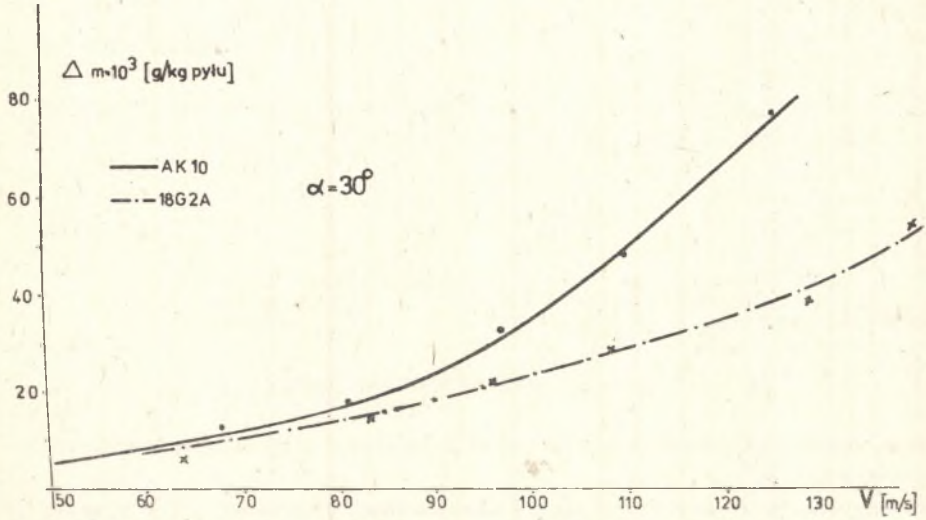

Rys. 4. Zależność skutków erozji w funkcji prędkości zapylonego strumienia

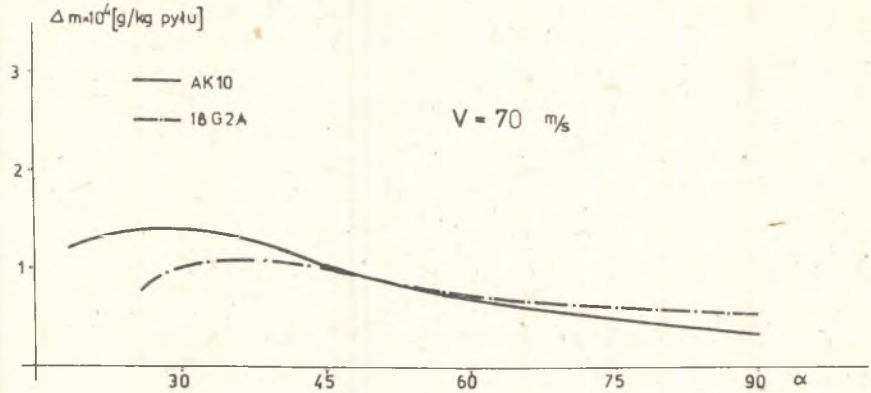

Rys. 5. Zależność skutków erozji w funkcji kąta napływu strumienia

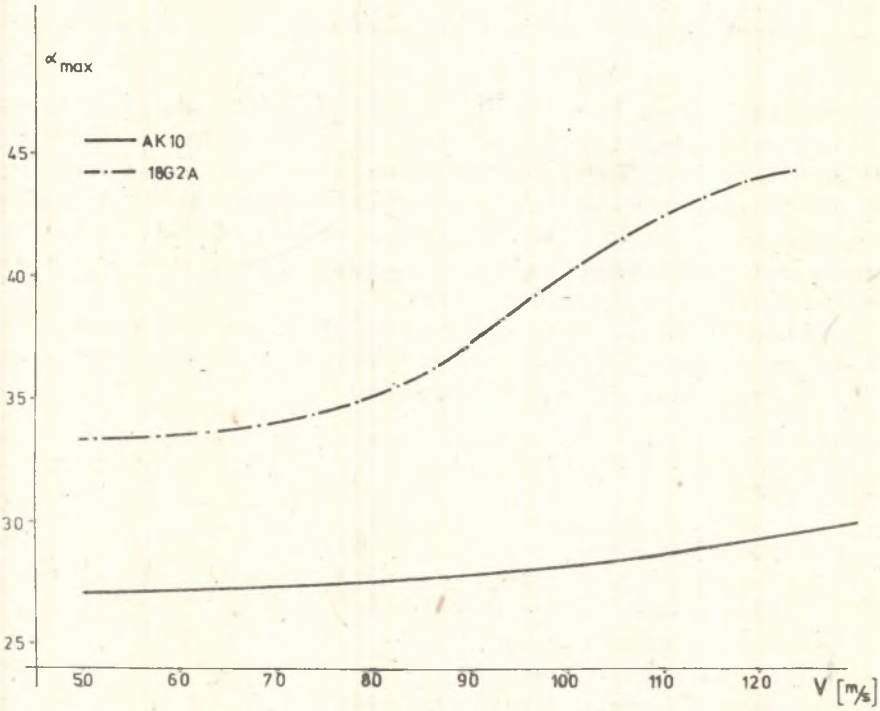

Rys. 6. Zmiana maksymalnego kąta erozji w funkcji prędkości zapylanego strumienia

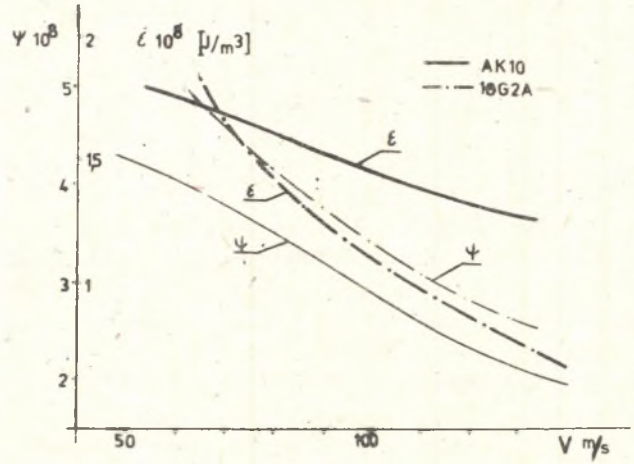

Rys. 7. Wpływ prędkości zapylonego strumienia na wartość wielkości energii ε i ψ

Porównując krzywe ε i ψ na rys. 7 widać, że stop aluminium w zakresie dużych prędkości wykazuje większą odporność na erozję kruchą, natomiast stal w zakresie mniejszych prędkości większą odporność na erozję plastyczną. Na podstawie przeprowadzonego porównania wyników badań z wynikami zamieszczonymi w pracy [2] stwierdzono ich zgodność zarówno pod względem jakościowym i ilościowym. Przeprowadzona analiza wyników potwierdza słuszność przyjętego modelu zużycia erozyjnego.

Wyniki prowadzonych badań mogą stanowić przesłankę do lepszego doboru właściwych materiałów konstrukcyjnych elementów układu przepływowego wentylatorów pracujących w czynniku zapylonym.

OZNACZENIA

ε - stała materiałowa $[kg^{-1}s^{3/2}m^{1/2}]$,
K - maksymalna wartość składowej normalnej prędkości, przy której materiał podlega deformacji sprężystej [m/s],
K_1 - stała materiałowa $[(m/s)^{1/2}]$,
M - masa padających cząstek [kg],
V - prędkość cząstek w momencie kolizji [m/s],
V_{pow} - prędkość strumienia powietrza [m/s],
W_c - erozja plastyczna [g],
W_D - erozja deformująca [g],
α - kąt napływu zapylonego strumienia [deg],

ε - wartość energii potrzebnej do wytarcia jednostki objętości materiału na drodze deformacji sprężystej $[KJ/m^3]$,

Ψ - wartość energii potrzebnej do wytarcia jednostki objętości materiału na drodze deformacji plastycznej (mikrocięć) $[KJ/m^3]$.

LITERATURA

[1] Chmielniak T. i inni: Badanie erozji wentylatorów. Praca naukowo-badawcza (niepublikowana) 1980 rok.

[2] Bitter J.G.A.: A study of erosion phenomena. Part I and II WEAR. 6/1963, 5-21, 6/1963, 169-190.

[3] Neilson J.H., Gilchrist A.: Erosion by stream of solid particles. WEAR. 11/1968.

[4] Świrski J.: Badania erozji popiołowej i ocena zużycia rur wskutek jej działania. Prace Instytutu Energetyki z.1, 1975.

[5] Kragelski I.V.:Trenije i iznos. Izd. Maszinostrojenie, Moskwa 1968.

Wpłynęło do Redakcji w kwietniu 1981

Recenzent: Doc dr inż. Jan Kędzierzawski

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПЫЛЕВОЙ ЭРОЗИЕСТОЙКОСТИ КОНСТРУКЦИОННЫХ МАТЕРИАЛОВ

Р а з ю м е

В работе представлен метод измерения и результаты исследований износа выбранных конструкционных материалов подверженных влиянию запыленного газа. Опираясь на полученных данных были расчитаны характеристические признаки материалов решающие о эрозиестойкости.

THE INTRODUCTORY INVESTIGATION OF CONSTRUCTION MATERIALS RESISTANCE TO DUST EROSION

S u m m a r y

The paper presents a method of measurement and the results of investigation on wear of selected construction materials remaining under the influence of a dusty gasous agent. The material characteristic magnitudes which are decisive in erosion resistance have been calculated basing on the data obtained.